
Analiza evoluției industriei în România

Prof. univ. dr. Constantin ANGHELACHE (*actincon@yahoo.com*)

Academia de Studii Economice din București / Universitatea „Artifex” din București

Drd. Doina BUREA (*doina.burea@yahoo.com*)

Academia de Studii Economice din București

Abstract

România este o țară care beneficiază de condiții favorabile pentru dezvoltarea unei întregi varietăți de ramuri industriale. Dezvoltarea industriei rămâne în continuare ramura care asigură cea mai mare contribuție la realizarea produsului intern brut și în același timp, are și un rol important în realizarea exporturilor. În ultimii ani, exporturile au crescut în ritm mai susținut, conducând pe această cale la reducerea treptată a deficitului balanței comerciale externe. Privatizarea industriei în România a avut unele aspecte negative, în sensul că, anumite ramuri au dispărut, iar altele și-au diminuat importanța. Unele ramuri tradiționale, ca extracția petrolului și gazelor naturale, producerea de utilaje petroliere, teoretic s-au diminuat și pe această cale și participarea României pe plan extern la proiecte importante, a dispărut. Este suficient să amintim că au existat perioade în activitatea economică a României când pe plan extern, mai ales în zona golfului, prezența și contribuția României era predominantă.

Cuvinte cheie: *industrie, industria energetică, producția de bunuri de capital, extracția petrolului, industria prelucrătoare*

Clasificarea JEL: *L71, O14*

Introducere

În acest articol se efectuează o analiză atentă a modului în care a evoluat industria în România. Se subliniază faptul că industria rămâne principala ramură care contribuie la formarea produsului intern brut. În același timp, se subliniază și faptul că industria românească a suferit o restructurare și concentrare, care nu mai asigură participarea la proiecte de cooperare internațională de anvergură. În articol se subliniază mutațiile care au apărut în legătură cu structura de ramură, relevându-se situația din industria extractivă precum și evoluția industriei prelucrătoare. Un loc aparte este acordat evoluției industriei energetice care relevă că România a fost întotdeauna o țară care a produs și a exportat energie. Se fac aprecieri și în legătură cu producția de bunuri de capital sau producția pentru export.

Literature review

Anghel, Anghelache, Dumbravă, Mirea and Stoica Radu (2018) au descris evoluțiile activității din industrie și construcții pentru primele nouă luni ale anului 2017, iar Anghelache, Lilea and Badiu (2018) au prezentat principalele aspecte ale evoluției industriei României în ultima sută de ani. Anghelache, Anghel, Lilea, Burea and Avram (2017) au analizat strategia Uniunii Europene privind dezvoltarea industriei, comerțului și serviciilor. Anghelache, Ursache and Lixandru (2013) au studiat indicii producției industriale. Lee, Shin and Stulz (2016) au încercat să identifice de ce capitalurile nu se mai îndreaptă către sectoarele economice cu cea mai mare rată de creștere. Pheng and Chuan (2006) au studiat influența factorilor de mediu asupra performanțelor activității managerilor de proiect din industria construcțiilor. De asemenea, Testa, Iraldo and Frey (2011) au analizat influența reglementărilor din domeniul mediului asupra performanței concurențiale a firmelor în cazul sectorului construcțiilor în unele regiuni ale UE.

Metodologia cercetării, date, rezultate și discuții

• Aspecte generale privind industria în economia României

România beneficiază de condiții favorabile pentru a dezvolta o varietate de ramuri industriale, iar în anumite perioade s-a înscris în rândul principalilor producători mondiali de produse, cum ar fi petrolul, gazele naturale, sarea și altele.

Concomitent cu dezvoltarea industriei, s-au format specialiști în domeniu, profiluri specifice ramurii (în special construcții de mașini - electrotehnică, tehnologia metalelor, automatică, informatică -, chimie, metalurgie, energetică).

Cu toate că în ultimii ani, ca urmare a dezvoltării serviciilor, se constată o reducere a ponderii industriei atât în total PIB, cât și în numărul total al salariaților și în volumul investițiilor, s-a menținut totuși rolul său primordial în exporturile de produse industriale. În ultimii șapte ani din totalul producției industriale, circa un sfert a fost livrată la export.

• Mutații în structura de ramură

În pas cu tendința mondială de fragmentare, specializare și cooperare pe componente de produse, în spațiul național sau între diferite țări, industria românească a cunoscut un proces de profundă divizare a coloșilor industriali.

Caracterizate printr-un grad excesiv de concentrare și integrare a producției, în procesul implementării economiei de piață, întreprinderile s-au transformat, divizat sau au dispărut.

Deși cele 13 446 de întreprinderi mici și mijlocii existente în anul 2013 reprezentau 27% din numărul total al întreprinderilor industriale active, ponderea lor în numărul total al salariaților, cât și în volumul cifrei de afaceri pe total industrie, era mult mai mică.

Întreprinderile mici și mijlocii s-au detașat în sectorul industriei prelucrătoare, unde nu numai ca număr de unități, dar și ca număr de personal și cifră de afaceri, dețin o pondere mult mai mare în totalul industriei, spre deosebire de industria extractivă și producția de energie electrică și termică, gaze și apă, unde aceste ponderi sunt net inferioare.

Procesul de privatizare a societăților comerciale de stat și a unor mari companii din industrie, alături de proporția încă scăzută în totalul industriei a producției întreprinderilor mici și mijlocii, a făcut ca pe ansamblul activității industriale ponderea producției sectorului privat să se situeze la un nivel inferior, comparativ cu alte ramuri, dar cu o tendință de accelerare în ultimii șapte ani.

Concomitent cu evoluția contradictorie a producției industriale pe ansamblu, au avut loc și modificări semnificative în structura producției industriale pe sectoare. Liberalizarea prețurilor de producție în industrie a constituit un element important de autonomizare a activității întreprinderilor și de potențare a activității pe criterii de rentabilitate. Prețurile stabilite în diferitele ramuri au avut însă evoluții oscilante, mai puțin relaționate cu creșterea eficienței economice, fiind influențate, în principal, de lipsa unei experiențe manageriale adecvate, de menținerea sistemului de subvenționări bugetare și de creditare cu dobânzi real negative.

Ratele diferențiate de creștere a prețurilor produselor industriale în anumite ramuri și în perioade diferite au exercitat, alături de modificările determinate de evoluția volumului fizic al producției, o influență semnificativă asupra structurii producției pe principalele activități, dat fiind faptul că aceasta s-a calculat pe baza prețurilor curente ale fiecărui an.

• **Evoluția structurală a industriei**

Ceea ce caracterizează acest sector pentru România sunt, îndeosebi, produsele energetice, reprezentate, în primul rând, de extracția țițeiului și a gazelor naturale, ramuri care au dat de-a lungul anilor nu numai produsele necesare pentru consumul intern, dar și disponibilități pentru export. În al doilea rând, industria extractivă de produse energetice este reprezentată și prin extracția cărbunelui, produs care a asigurat, în mare parte, necesarul de cocs pentru siderurgie, cât și combustibilul utilizat preponderent în termocentrale.

Dintre exploatațile de resurse naturale, cele mai importante sunt:

Extracția petrolului. Folosirea țițeiului în România are o existență îndelungată, fiind atestată documentar încă din secolele XV - XVIII, iar

exploatarea și prelucrarea industrială au început la mijlocul secolului al XIX-lea. România apărea în statistica mondială ca prima țară cu producție de țiței.

Recunoscută ca țară cu o bogată tradiție în producția de țiței și gaze și în exportul de produse petroliere, România a cunoscut, în ultimii 28 de ani, un accentuat declin al producției și al rezervelor de resurse energetice, mai ales în zonele tradiționale de extracție. România continuă să dețină un important potențial energetic natural, mai ales din perspectiva descoperirii și punerii în valoare, cu tehnologii adecvate a rezervelor de care dispune în noile zone mai greu accesibile, cu tehnologiile disponibile în prezent.

Se dezvoltă activitatea de extracție a țițeiului și a gazelor de pe platoul continental al Mării Negre.

Extracția de gaze naturale este cunoscută pe teritoriul României încă din secolul al XVIII-lea. Exploatarea industrială a gazului metan a început în anul 1908, iar în perioada interbelică s-a extins, îndeosebi în Transilvania, acesta fiind folosit, mai ales, drept combustibil. După anul 1948, gazele naturale au fost valorificate în diferite scopuri industriale (fiind transportate prin conducte spre centrele de prelucrare din Moldova, București, Timișoara, Arad și nordul Transilvaniei) și s-au pus în valoare orizonturi gazeifere noi în spațiul extracarpatic (Câmpia Română, Podișul Getic, Podișul Moldovei). Gazul metan este folosit ca materie primă în industria chimică, pentru producția de negru de fum, amoniac etc.

Extracția de cărbune și minereuri neferoase are vechi tradiții în România, primele exploatări industriale fiind cunoscute din anul 1790. Totuși, până la Primul Război Mondial, producția de cărbuni a țării era neînsemnată, extracția cunoscând un ritm înalt de creștere odată cu extinderea rețelei de căi ferate, ca principal consumator.

În cadrul industriei extractive se distinge, de asemenea, extracția de minereuri feroase - materia primă de bază a industriei siderurgice, care se găsesc în cantități și concentrații mici în România, ca de altfel și a unor minereuri neferoase grele (cupru, plumb, zinc). În schimb, minereurile de metale auroargintifere, care erau cunoscute și exploatare din timpuri străvechi, sunt identificate în zone importante pentru exploatarea lor în Munții Apuseni și la poalele Munților Gutâi, unde aurul este asociat cu alte minereuri neferoase (cupru, zinc, plumb).

Dintre rezervele nemetalifere, o importanță deosebită o reprezintă zăcămintele de sare, care au o largă răspândire în Subcarpați (cu exploatări de sare gemă în soluție la Ocna Mureș, Războieni și în mine la Ocna Dej, Praid).

• **Evoluția industriei energetice**

În România, primele instalații pentru producția de energie electrică au apărut încă din anul 1882, la București, urmate de instalațiile (centrale electrice) construite în alte orașe, ca Timișoara, Caransebeș, Satu Mare,

Sighetu Marmăției etc., precum și de primele hidrocentrale construite la Sadu I și Sinaia.

În cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea, producția de energie electrică din România a cunoscut o puternică dezvoltare, avântul acesteia reprezentând unul dintre factorii care au stat la baza procesului de industrializare a țării. Într-o primă etapă au fost construite centrale termoelectrice pe bază de cărbune, îndeosebi lignit (amplasate, de regulă, cât mai aproape de sursa de combustibil), pe bază de produse petroliere lichide sau de gaze naturale. Deși realizează un cost mai mare al energiei, acestea au fost preferate datorită cheltuielilor mai mici ocazionate cu construirea lor, cât și termenului mai scurt de realizare. Ulterior, începând din anii <70, s-a declanșat un vast program de construire de hidrocentrale, valorificându-se în mare măsură potențialul hidroenergetic al Dunării și al râurilor interioare. În anul 1996, s-a dat în funcțiune și primul grup al Centralei nucleare electrice de la Cernavodă.

• **Dezvoltarea industriei prelucrătoare**

Cu un aport ridicat la producția industrială a țării și cu utilizarea instrumentelor forței de muncă salariată a industriei, asigurând, în același timp, aproape integral exportul românesc de produse industriale, ramura industriei prelucrătoare este, în continuare, preponderentă în cadrul industriei.

• **Producția bunurilor de consum**

Disponând de însemnate resurse agricole indigene, industria alimentară este răspândită în toată țara, fiind reprezentată printr-o serie de subramuri ca: industria morăritului și panificației, producția de uleiuri comestibile, industria zahărului, industrializarea și conservarea cărnii, industria conservelor, industria produselor lactate și a brânzeturilor, industria de vinificare a strugurilor și a băuturilor alcoolice, industria berii etc.

• **Producția bunurilor de consum**

Industriile producătoare de bunuri intermediare realizează o diversitate de produse, care constituie resursele materiale de bază pentru producția în aval, în principal de bunuri de capital, bunuri de folosință îndelungată, unele bunuri de uz curent, dar și pentru nevoile altor ramuri ale economiei naționale, în anii tranziției spre economia de piață, ramurile producătoare de bunuri intermediare au cunoscut cel mai mare declin al producției, în special cele din categoria energointensive.

Industria de prelucrare a lemnului are o veche tradiție în România, înscriindu-se în perioada interbelică printre cele mai importante ramuri ale industriei românești. Dacă centrele industriei de prelucrare primară (bușteni,

cherestea etc.) sunt legate de principalele domenii forestiere ale țării (Carpații - mai ales cei Orientali - și Subcarpații), cele de prelucrare superioară (fabrici de furnire estetice, placaje, plăci din așchii din lemn, plăci fibrolemnoase, binale, parchete, ambalaje) sunt condiționate de marile centre consumatoare (principalele orașe, mai ales capitala) sau de porțile de export. Producția de celuloză, hârtie și produse din hârtie, având ca materie primă principală lemnul, este atestată documentar prin apariția încă din secolul al XVI-lea a primelor „mori de hârtie” din România, în Transilvania la Brașov și Tâlmăciu, în Moldova, iar în Țara Românească, un secol mai târziu, la Călimănești și Râmnicu Vâlcea. Industria modernă, producătoare de hârtie, a luat ființă în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, prin trecerea de la utilizarea deșeurilor de pânză la utilizarea lemnului în primele fabrici de hârtie de la Zărnești, Letea și Bușteni.

Odată cu intrarea în funcțiune, în iulie 1979, a complexului de prelucrare a petrolului Midia-Năvodari, capacitatea rafinării din România a depășit 35 milioane de tone anual. Rafinăriile mari Petrobrazi - Ploiești, Arpechim (Pitești), Petrotel - Lukoil (Ploiești), Petromidia (Năvodari) și Rafo (Onești) sunt integrate unităților petrochimice, având un grad avansat de complexitate și concentrând circa 90% din capacitatea de prelucrare a petrolului. Alături de acestea, există și rafinării mai mici, cum sunt: Astra, Vega, Steaua Română (din Ploiești), Dărmănești, Petrolsub Bihor (de la Suplacu de Barcău) ș.a. Reducerea cantității de țiței prelucrat, ca urmare a scăderii atât a producției interne, cât, mai ales, a importului a avut un impact negativ și asupra ramurilor industriei petrochimice.

Industria chimică constituie o ramură a economiei României. Reprezentată înainte de război mai ales printr-o serie de fabrici de acid sulfuric, acid azotic, amoniac sau produse sodice, s-a dezvoltat și diversificat în ultimele decenii ale secolului al XX-lea, prin construirea unor mari unități petrochimice cu un grad avansat de complexitate și tehnicitate.

Fabricarea materialelor de construcții și alte produse din minerale nemetalice, ramură care dispune de importante resurse minerale, s-a dezvoltat prin construirea unor importante obiective, atât de lianți (mai ales ciment, dar și ipsos, var), ceramică pentru construcții, ceramică fină (respectiv faianță, porțelan), cât și de sticlă și de cristal.

Având un pronunțat caracter energointensiv, această ramură a fost supusă procesului de restructurare în anii tranziției, producția principalelor produse stabilizându-se la un nivel de circa 50%, comparativ cu anul 1989.

Industria metalurgică este în prezent una dintre ramurile cu cea mai mare pondere în totalul industriei, situându-se pe locul al patrulea între principalele ramuri ale industriei prelucrătoare.

Asemănător cu situația din industria de prelucrare a țiteiului, și în industria metalurgică, ramură tradițională a industriei românești, predomină capitalul străin.

În cadrul industriei metalurgice se remarcă un proces de relansare a producției.

• Producția de bunuri de capital

Acest gen de produse, destinate în exclusivitate procesului investițional, se realizează, îndeosebi, de industria constructoare de mașini, în cadrul căreia cele mai reprezentative subramuri sunt „Mașini și echipamente”, „Mașini și aparate electrice”, „Construcții metalice, și produse din metal”.

În cadrul industriei constructoare de mașini, subramura cea mai reprezentativă rămâne „Mașini și echipamente”.

Subramura „Mașini și aparate electrice” se înscrie printre activitățile cu cea mai dinamică evoluție, depășind în prezent de aproape două ori nivelul producției realizat în anul 1989.

Ponderea sa în ansamblul producției industriale a crescut, fiind una dintre subramurile industriale care realizează, în mare măsură, produse purtătoare ale tehnicii de vârf. Principalele centre în care se realizează produse din acest domeniu sunt: București, Craiova, Timișoara, Târgu Mureș.

Reprezentative pentru industria prelucrătoare a României sunt și ramurile „Mijloace de transport rutier”, precum și „Mijloace de transport neincluse la cele rutiere”.

Singurul domeniu în care s-a realizat un salt semnificativ al producției, îl reprezintă producția de autoturisme de oraș, ca urmare, îndeosebi a lansării în fabricație ale autoturismelor Dacia-Renault de către Uzina Dacia Pitești, privatizată cu grupul Renault din Franța.

În schimb, managementul defectuos, cauzat de eșecul procesului de privatizare și restructurare, a condus la lichidarea producției de autoturisme de teren.

Concluzii

Din cele surprinse în analiza evoluției industriei românești se desprind câteva concluzii. Prima ar fi aceea că dintotdeauna varietatea resurselor și a specializării României, industria a reprezentat un element important. Deși cu multe secole în urmă România era considerată ca o țară preponderent agrară, cu timpul, valorificarea resurselor de care România a dispus, a asigurat o creștere a rolului acestei ramuri în economia românească. După 1990, restructurarea industriei românești a avut și unele efecte negative care au determinat o prezență mai modestă a României pe piețele externe. Prin investițiile străine

directe în prezent se asigură o creștere a importanței unor ramuri ale industriei din țara noastră cu toate că, valoarea adăugată brută, care să contribuie la creșterea produsului intern brut s-a diminuat, având în vedere unele scăpări în domeniul fiscalizării capitalului străin în țara noastră.

Bibliografie

1. Anghel, M.G., Anghelache, C., Dumbravă, Ș.G., Mirea, M. and Stoica, R. (2018). Analysis of the evolution of activity in industry and construction – the first nine months of 2017. *Romanian Statistical Review, Supplement*, 1, 32-43
2. Anghelache, C., Lilea, F.P.C. and Badiu, A. (2018). *Sections of the centenary evolution of the Romanian industry*, International Symposium „Landmarks and Challenges of the Social-Economic Development”, Bucharest, 268-284
3. Anghelache, C., Anghel, M.G., Lilea, F.P.C., Burea, D. and Avram, D. (2017). European Union Strategy For Industry, Trade And Services Development. *Romanian Statistical Review, Supplement*, 8, 145-158
4. Anghelache, C., Anghel, M.G., Badiu, A. (2018). Aspects of the romanian industry development, *Economica, Scientific and Didactic Journal*, nr. 2 (104), pp. 62-80
5. Anghelache, C., Ursache, A. and Lixandru, G. (2013). The Industrial Production Indices. *Romanian Statistical Review, Supplement*, 4, 64-68
6. Cho, D.H. and Son, J.M. (2012). Job Embeddedness and Turnover Intentions: An Empirical Investigation of Construction IT Industries. *International Journal of Advanced Science and Technology*, 40, March 2012, 101-110
7. Hoberg, G. and Phillips, G. (2016). Text-Based Network Industries and Endogenous Product Differentiation, *Journal of Political Economy*, 124 (5), 1423-1465
8. Lee, D, Shin, H. and Stulz, R. (2016). Why does capital no longer flow more to the industries with the best growth opportunities?. *NBER Working Paper Series*, no 22924
9. Pheng, L.S. and Chuan, Q.T. (2006). Environmental factors and work performance of project managers in the construction industry. *International Journal of Project Management*, 24 (1), 24-37
10. Testa, F., Iraldo, F. and Frey, M. (2011). The effect of environmental regulation on firms' competitive performance: The case of the building & construction sector in some EU regions. *Journal of Environmental Management*, 92 (9), 2136-2144